

سرو النمبر 7 :- میان محمد بخش دے فلسفہ عشقِ نوح بحث پیشو کیاؤ۔

(1) تعارف :-

پنجاب دی دھرتی اُتے وارث شاہ دی
پیر توں بعد جے کوئی روحانی قصہ لوکاں دی زندگی دا
قصہ بنیا اے تے اوہ میان محمد بخش دے پوراں دانشکار
”سیف الملوک“ اے۔ آپ نے 1830ء توں آزاد کشمیر وچ
عجم پور جم پایا۔ والد داناں میان شمس الدین نے دادا ناں
میان جیوں سی۔ اپناں دا تعلق حضرت صاحبِ کلبی دے
نال سی تے آپ دے والد پیر دھرتی والی سرکار دے سجاد
تشریف رس۔ حاجی بگا شہ دی درگاہ نے حافسی ویلے صاحبزادہ
عبد الحکیم نے آپ دی ماں توں فرمایا کہ اویس کوئی عامی
نہیں، اہدی تہ بیت بہتر کیتی جاوے۔ ایس لئی وڈے
نجر امیاں بہاول بخش نے آپ توں محمد ال شریف وچ
حافظ محمد علی نے حافظ ناصر دی درسگاہ وچ داخل کروا
دتا۔ اوہ 1907ء توں فوج دے محلے نال وفات پائے
اویسناں دی وفات دی خبر ”اک علی کی وفات“ دے نال
نال لائی گئی۔

(2) میان محمد بخش دا فلسفہ عشق :-

اویسناں دا قصہ ”سیف الملوک“ اے جیہدا اصل نال
”سفر العشق“ اے۔ اہیہ اک عاشق دے سفر دی داستان
اے جو اپنے محبوب توں پاوے لئی مصیبتاں جہر دا اخیر

اور سینوں پالینڈال اور سیناں دافلسف عشق و محلوین
بیان کیا گیا ہے۔

تایمیاں محمد بخش دی نظر وچ عشق۔

عس عشق ازل توں ای حسن دی کھوج وچ دگو سہندا
رہیا لے تے حسن نے اوس توں کرے وی جسے نہیں پس
دعا عشق اک اجیہا جذبہ اے جیہڑا بندے توں اندر
جگا کے رکھدا لے تے اوہرے اندر انسا کیتا درمندی تے
عجیب دا چائن ہو جا تدا لے۔ میاں محمد بخش فرماتے
ہن کہ۔

جیہناں عشق خریدنہ کیتا ایویں آہکتے

عشق باہجہ محمد بخشا کیا آدم کیا کتے؟

تایمیاں محمد بخش دے مطابق عشق دیاں منزل لال۔

میاں محمد بخش پوراں نے عشق دی اہمیت بیان
کر دیاں، پویاں لکھیا لے کہ جنوں عشق دی جاگت
رکے اوہ وحدت الوجود دی منزل تے نہیں ایہ سگدا۔
اور سیناں نے عشق حقیقی دیاں منزل لال دائرہ شہوار
انج ذکر کیا لے۔

پہلی منزل استغنا لے جیہدے تکرارہ کے عاشق
اپنے آپ توں بے نیاز ہو جاندا لے۔

دو جی منزل تو صدی اے۔ جنمے ایہ کے دولی دا
نصو ر مک جاندا اے۔

تہجی منزل صیر سادی اے۔ جنمے مسلم کافر دا جھوٹا
نہیں رہنرا۔

چوٹی منزل فقہ دی اے۔ جہڑی فنا و جوں سنگھ کے
حاصل ہوندی اے۔

۳) وحدت الوجود تصور۔

میان محمد بخش وحدت الوجود دے قائل سن۔ ایہ
اک اجہ بہانہ اے، جہڑا اک پاسے روحانی طور تے
انسانی حقیقت تے حقیقت کل دے ملاپ دی کھنڈی نوں
کھولدا اے تے دوجے پاسے کائنات دی ہر شے وچ وحدت
الوجود دی رہن نوں آشنائی وی بخشدا اے۔ میان
صاحب نے اکثر مقالوں تے ایج دا اظہار کیا اے :-

۱) ازل ابد دا جام الہیہ کلمہ و چکاروں

۲) ہر دار و پ محمد بخشا ہے یکے سر کاروں

۳) مقام فنا فی اللہ :-

جنمے استغنا تو صدی گل کئی اے اوکھے فنا فی اللہ

دے جلوہاں دی گل قوی کر دے شے۔

۷ دوٹے جہان بھلاٹے دل تھیں خیر نہ لیں
والعن

رانجھوچ سہما محمد چھٹی پینز جنجالوں

رانجھوچ جو حقیقی نے پیر انسانی روح دی علامت اے۔

۸ ناگامی توں کامیابی دل سفر۔

قسمت دی دلوی ہمیشہ انسان ابے قہر بان نہیں
پورندی ہمیشہ اکو داری مراد نہیں مل جاندی۔ انسان
توں کئی کئی وار ناگامی پر داشتت کرنی پیندی اے۔ اچھے
حالات وچ بہت نے آس دادا من پتھوں نشہ چھڑنا
چاہیدا سکوں حالات دے پلٹا گھان دی اڈیک وچ
رینا چاہیدا اے۔ اس لئی فرمائے شے۔

۹ جھل جھل پار نہ پاریں

یک دن بھرسی پاسا

بھکھا منگن چڑھے

محمد اوڑے بھردا کاسا

آج توحیدی منزل :-

مہر شہدای سائیک ٹول ظاہر ہے باطن شیشہ وانگ
صاف ستھر اکرا کے رب داد اصلی نے حقیقی روپ
دکھاؤ نڈالے :-

۷ آگوں منزل آئے بھائی وچ وادی توحید

عابد تے معبود ملیندے دولی نہ یم مریدے

آج منزل ملن دی خوشی :-

جدول انسان محنت تے کوشش نال اپنی منزل تے
ہیتے جاندا لے تے رسن وچ پیش آن والیاں پتر اراں
ٹکلیفان تے دکو درد او سنوں کھل جائدے شیں۔ مہیاں
محمد بخش آکھدے شیں کہ کامیابی حاصل کرن لئی کئی وادی
نا کامیاں نال وی واہ پیندا لے پیر اوہ نا کامیاں تے
راہ دے روڈ ان وانگ عارفی ہو جائدیاں شیں۔ اس
لئی فرمائندے شیں :-

۷ جان مقصود میسر ہو نڈا رنجوں راحت تعینی

یاد نہ رہے قفیم کوئی، جدول فراغت تعینی

۷۷۷) ولی اللہ دی شان :-

رہا دل سے عاشق نے حضور کے حقیقی بائبل
امتی نبی دی شرم لعل دے رہے ٹکرے تو حیددی
مورفتوں آگاہ ہو کے بقایا اللہ دی وادی وح
شیران وائل کرم دے بش نے میان صاحب فرماندے بش :-

۷) کامل لوک محمد بخشا! لعل بناون پیغمدا

دینا باغ ولی وح مالی بوٹے لادے پٹے

۸) مکدی گل :-

میان محمد بخش اپنے بس قصے پاروں
ہمیشہ جیوندے جاگرے رہیں گے۔ بس قصے پاروں میان
محمد بخش لوں روحی کشمیر دا خطاب دیا گیا الے۔ جردوں
تکر ایہہ دنیا رہوے گی اودوں تکر قصہ سیف الملوک
پاروں میان محمد بخش دانان امر رہوے گا۔

سوال نمبر ۹۔ پنجابی ادب دی کہانی دا ایتار کرو۔

(1) تعارف:-

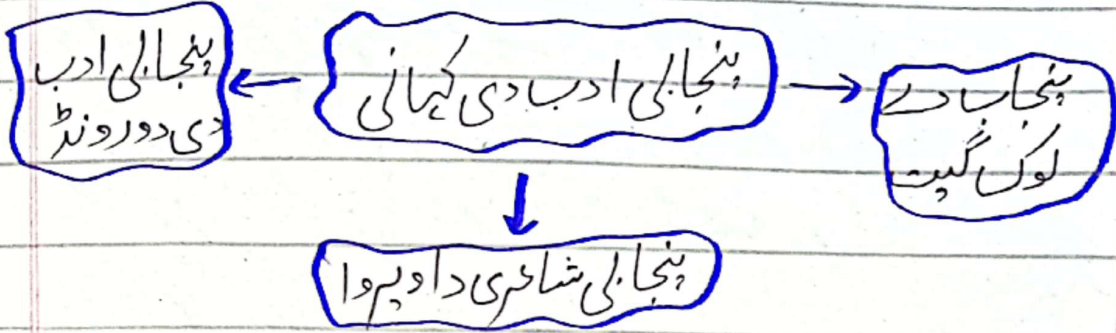
عبد الغفور قمر لیشی پنجابی ادب دے آگے
تذکرہ نو لیس شی ۱۹۲۸ء نوں پٹیالہ وچ تے
مڈھلی تعلیم اپنے مشور وچ حاصل کیتی۔ ۱۹۴۳ء وچ اوہ
انڈین ایئر فورس وچ ترقی ہو گئے تے پاکستان بٹن مگروں
پاکستان ایئر فورس وچ آگئے۔ آپ نے پنجابی ماسٹر
پتھراں بکس نوں وکھو "پنجابی زبان و ادب دی تاریخ"
تے "پنجابی ادب دی کہانی" دو کتابیاں وی لکھیاں
ہن۔ جسیدے نوں پنجابی زبان تے ادب دے پڑھن
والیاں نوں بہوں جانکاری ملدی اے۔ اوہناں دی
ایہناں مشہور کتابیاں وچوں دوسری کتاب "پنجابی
ادب دی کہانی" ایچ ۱۹۷۱ء دے نصاب دا حصہ
اے۔ ایس وچ اوہناں نے مختلف قسماں، صنفیاں تے
چان پیا اے۔

(2) پنجابی ادب دی کہانی دا ایتار:-

"پنجابی ادب دی کہانی" عبد الغفور قمر لیشی دی
انتہی کتاب اے مڈھوں اطمینان اک تذکرہ اے
جسیدے کل ۶۴۶ صفحے ہن۔ پہلے ۱۶۸ صفحاں وچ اوہناں
پنجابی زبان دی توری بارے گل کیتی اے۔ اوہ دے
وکھو وکھو انگاں دا ویروہ اکتارا اے۔ ایس دے کل چار

باب پیش :-

پنجاب دیس دی کہانی

پنجاب دیس دی کہانی :-

پنجاب دی البری زیاں بارے مارخان چون چہڑی گل بھدی اے اوہ البری اے کہ ابو الغفل دی "آئین البری" جلد اول وچ پنجاب دے دو صوبے ہورے ملتان سن۔ پاکستان بٹن و پلے ایس دیاں حدیاں سنگھ کشیاں۔ ایس دھرتی وچ آبادی دے نشان تھن تگہ سال پر اے سبھوں وچوں ملے ٹھم دے بٹھار ان لوں ملدے تھن۔ پنج ہزار سال پر انی سندھ دے پٹریہ دیاں لہڑیاں ایٹھوں دے لوکاں دی و سٹیک تے جان پاندیاں تھن۔ ۱۹۴۷ء وچ پاکستان بٹن و پلے بٹوارے وچ جیٹرا حصہ پاکستان لوں ملدا اے ۱۹۵۵ء وچ مفری پاکستان دے دو صوبیاں نال مل کے اک صوبہ مفری پاکستان بن جاندا اے اس د امرک ہور ہندا اے۔ حکم جولاہی ۱۹۷۰ء لوں صوبہ پنجاب

توں دو بارہ اک سو بے دی حیثیت حاصل ہو جائی

۲۱

۱۱) پنجاب دے لوک گیت:

پنجاب دے لوک گیت جیوں دا عکس ہیں۔ ایہ کسے
اک شاعر دی دماغی کوشش دا نتیجہ نہیں، ہونڈے
سگوں ایہ ساری قوم دی ملکیت ہونڈے ہیں، کسے
قوم دیاں وچاراں نے جذباتوں سمجھن لئی لوک
گیتاں دا مطالعہ کرنا ضروری ہوندا ہے۔ ایہناں
وجہ جڑ بنیاں سچاں زبانوں نے قوم دے سینہ در سینہ پشت
در پشت چلی آؤندیاں ہیں۔ لوک گیتاں دیاں قسماں
مفلوین بنیاں کیتیاں گیتاں ہیں۔

ککلی

تھال

لوری

دھوا

بولی

ماہیا

گدھا

تھلا

ابنی

تھلا

گھوڑی

تھمر

رادھان

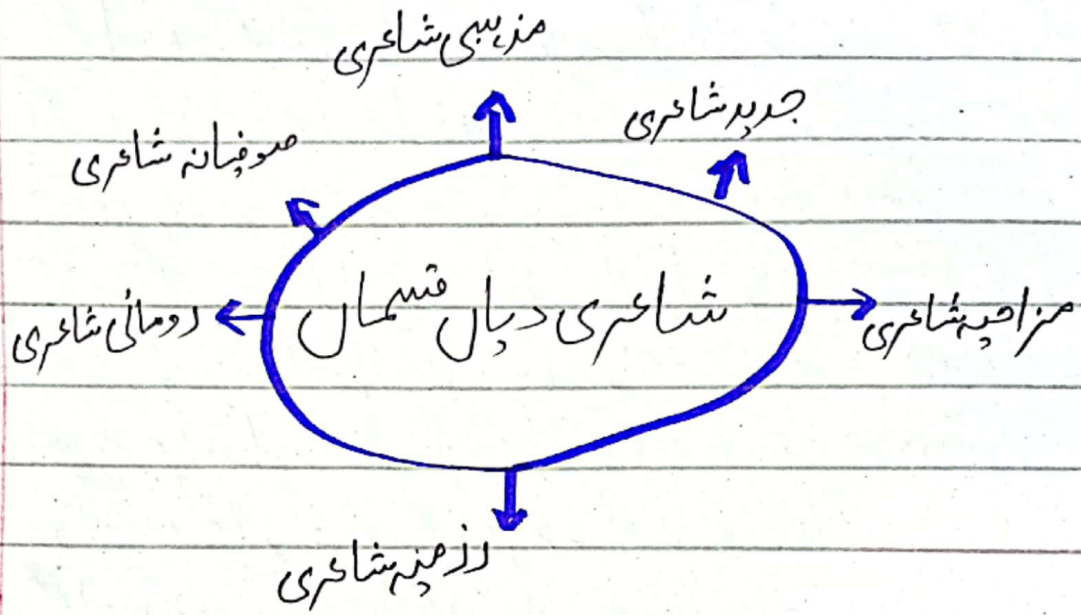
سٹی

کھارے دا گیت

ہندی بنیاں سبک

(iii) پنجابی شاعری دا اویر واہ۔

پنجابی زبان وچ نشر والوں نظم و دھیری صلدی الے
اس لکھی پنجابی شاعری لوں ایچ ونڈیا جاسکد الے۔

(iv) پنجابی ادب دی دور ونڈ۔

کسے وی زبان دے ادب دے مطالعہ لکھی اس زبان دی تاریخ،
اس دا آلا دوالا تے ملک وچ آشیان سنیاسی سماجی تے
مزہ سبی تبدیلیاں دے اثر لوں جائنا فہم وری پنڈالے۔
پنجابی ادب دی دور ونڈ ایچ کیتی جاسکدی الے۔

(ا) صوفیاں دا دور، 580ھ لوں 1000ھ

صوفی مزہ سب د امدھ آسدا دے دور لوں شرم وچ ہوکے
حضرت ابو بکر صدیقؓ تے فریم حضرت علیؓ دے زمانے
لوں پیدا ہويا۔ پنجابی ادب دے پہلے موڈھی بابا فریدؒ
لوں منیا گیا الے۔

ii) دو جا اسلامی دور، 1000ء تا 1150ء

مسلمان عالم فاضل بزرگان نے دین کے احکامات کو شعرا
راہیں بیان کیا۔ ایسے دور بہتر اثر دے قابل نے نمایاں

۷۱۔

iii) پنجاب و ایشیا شاہ دادور، 1150ء تا 1200ء

12 ویں صدی، بھری محمد شاہ کے ویلے پنجابی وچ لکھن دا
رواج زور پکڑ گیا۔ ادب فن میں لکھنسی نے پنجاب وچ
قوی ادب دے وچ ڈھل سیاسی

iv) نوان پنجابی ادب، 1872ء تا 1947ء

انگریزی تعلیم نے ادب نے پنجابی ادب دا پرانا سائہ ہی
بدل دتا۔ یوہست سارے شاعران نے سیاسی نے اخلاقی
نظام لکھن دا آغاز کیا۔ ایسے دور اندر مذہبی سیاسی
نے اخلاقی رنگ گھٹ گیا، تھپری پگھول پگھول شروع ہوئی

v) پنجابی ادب دا پاکستانی دور :-

یٹوارے توں بعد شاعر نے ادب دا وراثت وچوں
نکل کے سماج وچ دل مڑ آئے۔ سیاسی شعور بیدار ہویا
نے قومی تصور دی شکل سامنے آگئی۔ شاعری اندر

انقلاب، بین الاقوامی امن، انصاف، سماجی مسئلے آ
گئے، ملکہ، کھلے پیارے گیسٹ، ردیف، قافیے، نوح، آزاد نظام
لکھیاں، گشیاں۔ داخلی شاعری شروع ہوئی۔ پنجابی
وچ نویس، سوچ داخل ہوئی۔ کچھ لوگوں انگریزوں کے ظلم
کے خلاف ہی لکھیاں ظلم کے خلاف آواز بلند کی۔

(3) مکدی گل :-

عبدالغفور قلمی، موران کے اپنی
توفیق کے مطابق پنجابی ادب کی ان کتابوں کو لیں
لاکھوی چکیا اے نہ کسے ہی محقق، دا کوئی کم وی آہی
صرف نہیں ہوندا البتہ آؤن، والیاں لئی، الہم کم آگے ودھن
دا اک دروازہ ہوندا اے۔ ایج الہم کتابا ہی نویں
محققاں لئی اک راہ جوان آلی واج اے۔